

Gimnazistai apie etninę kultūrą, mokyklą ir gyvenimą

Redakcijoje svečiavosi penkiolikamečiai Žvėryno gimnazijos gimnazistai Greta RUKUIŽAITĖ, Ieva LOBAČIŪTĖ, Gintarė NARMONTAITĖ, Aurelija JUCEVIČIŪTĖ, Naglis NAVAKAS, Darius RUDZINSKAS ir „Žemynos“ gimnazijos ketvirtinio skyriaus gimnazistas, Jaunimo gyvosios istorijos centro koordinatorius Ignas DZEMYDA. Pokalbis, kaip paprastai, sukosi apie etninę kultūrą, gal tik konkretesniais aspektais – apie etninės kultūros dėstymą mokykloje, jos egzistenciją šeimoje, visuomenėje ir, beje, pačių jaunuolių galvose...

Dalia RASTENIENĖ. Įdomu, kaip Jūs patys save suvokiate? Kokie Jūs? Ar galėtumėte save apibūdinti, palyginti, sakykim, su tarpukario Lietuvos gimnazistais arba su moksleiviais, kurie mokyklą baigė prieš dešimt metų?

NAGLIS. Nemanau, kad aš galiu save lyginti su mokiniais, mokyklą baigusiais anksčiau, nes nežinau, kaip tada buvo. Bet aišku, kad atmosfera mokyklose dabar yra laisvesnė.

DARIUS. Prieškario gimnazistai buvo labiau susiję su bažnyčia, buvo praktikuojantys krikščionys. Gimnazijos buvo paprastesnės, tiesiog – mokyklos. Apskritai mažai jaunuolių jas baigdavo. Buvo daug neraštingų žmonių.

IGNAS. Vienas iš skirtumų tarp tarpukario gimnazistų, prieš dešimtmetį baigusiujų vidurines mokyklas ir dabartinių moksleivių bei gimnazistų, manyčiau, yra tas, kad dabar tarp jaunimo nepopuliariu mylėti savo tautą, savo Tėvynę. Nežinau, kodėl taip yra. Gal dėl to, kad tėvai nemyli Tėvynės?

Dainius RAZAUSKAS. Jiems dabar rūpi pinigai. Bet prieš 10 metų buvo kitaip. Beveik kiekvienas tėvų kartos, sakykim, atstovas kažką nuveikė Nepriklausomybės labui. O dabar nei jie tuo nebesidomi, nei Jūs.

DARIUS. Aš nenuvertinu tautinės kultūros, bet daugelis jaunuolių žvelgia į ją su paniekinančia šypsena, nori mokslus baigti užsienyje, nori būti užsieniečiais. Yra susidariusi nuomonė, kad užsienyje viskas geriau. Jei mokysiesi užsienyje, tai vėliau gyvensi geriau. Netgi tautybė yra slepiama, gėdinamasi Lietuvos kaip atsilikusios šalies. Jie nori būti tiesiog Europos piliečiai ir stengiasi juos vaidinti.

DAINIUS R. Bet patys europiečiai labai domisi savo kultūromis. Ne tas žodis! Jie nepaprastai gerbia jas.

DARIUS. Kai Lietuva pažengs į priekį, gal ir pas mus bus pradėta domėtis savo kultūra. O kol kas – tik noras išeiti į Europą. Mes norim tarptautinės kultūros.

DAINIUS R. Apie tuos žmones, kuriems rūpi tik pinigai, galime išvis nekalbėti. Pakalbėkime apie tuos jaunuolius, kuriems pinigai kol kas neįdomu, o įdomu kažkas kita. Tai kodėl tarp to kažko nėra arba per mažai yra Lietuvos?

IGNAS. Mano nuomone, mūsų visuomenė susiskirsčiusi į tuos, kuriems rūpi tauta, Tėvynės laisvė, ir į tuos, kurie nori būti pasaulio piliečiai. Gal tarp šių grupuočių kada nors įsivys-

raus pusiausvyra, gal su laiku atsiras tam tikrų organizacijų, kurios sieks ugdyti jaunimo tautinę savivoką, gal atsiras ir tokių organizacijų, kurios bandys teigti, kad išėjimas į Europą Lietuvai yra reikalingas ir neišvengiamas?

DAINIUS R. Noriu paklaust, ar jaunimas žaidžia indėnus? Na, jūs gal ir per dideli. Bet apskritai ar toks dalykas yra?

DARIUS. Nemanau, kad kas nors taip žaistų, bet kai pasižiūriu, kokių daiktų išlikę pas tėvus nuo jų jaunystės, vaikystės... Yra straipsnių iškarpu, knygų ir apie indėnus. Jiems buvo įdomu, gal labai svetima, nepažįstama ta kultūra jiems atrodė. O dabar mums atrodo, kad viskas gerai pažįstama, net animacinių filmų apie tai daug. Nebeįdomu.

GRETA. Mūsų tėvai gyveno, kai Lietuva buvo dar SSRS sudėtyje. Tais laikais lietuvių kultūra buvo slopinama. Galbūt ir dėl šios priežasties mūsų tauta stengėsi išlaikyti savo tradicijas. O dabar žmonės nusivylė savo pačių iškelta valdžia, – tai matyti tiek iš ekonominės, tiek iš socialinės mūsų būklės. Labai daug žmonių prastai gyvena. Gal todėl, kad viskuo yra nusivylę, žmonės ir prarado tautinę vienybę, atsisako savo tradicijų?

IGNAS. Antra vertus, atsiranda didelis atotrūkis tarp kartų, dėl to tautinė savivoka nebegali būti perduodama jaunimui natūraliu būdu. Pavyzdžiui, mano seneliai yra labai griežti nacionalistai, jeigu taip galima pasakyti. Daugeliui jaunuolių atrodo, kad tai, ką mėgo jų seneliai, kad tos idėjos, kuriomis jie tikėjo, yra nebepatrauklios. Ir jie paprasčiausiai jas atmeta. Mes nenorim būti atgyvenę niurzgliai.

NAGLIS. Jaunimo nuomone, tos idėjos yra tiesiog pasenusios. Norėtūsi naujų.

DAINIUS R. Apie indėnus aš užsiminiau dėl to, kad jie vis tiek yra egzotika. Kažkas tokio, kas galėtų būti atrandama būtent Lietuvos praeity. Tiek pat kovų, tiek pat didvyriškumo, – jeigu tik kas nors jo ieškotų. Tačiau panašių pavyzdžių, panašių herojų ieškoma Amerikoje.

Dėl idėjų naujumo, tai iš viso ne taip jau daug ko nors naujo pasaulyje yra. Viskas labai kartojasi. Žiūrint kur ir ko ieškosi. Paskaičius apie tai, kas dėjosi Lietuvoje prieš 500 metų, gali pasirodyti, kad tai labai nauja. Kodėl neieškome įdomumo čia, Lietuvos praeity? Užuoat buvę lietuviai, mes norim būti anglais, vokiečiais...

DARIUS. Gal tai – mados reikalas?

IGNAS. Norėčiau paprieštarauti Dariui. Tai nėra vien mados reikalas. Juk daug žmonių Lietuvą palikti norėjo ir ankstesniais laikais. Galbūt visada yra tokių, kurie nori išvykti iš savo protėvių žemės ir kituose kraštuose ieškoti „lengvo“ pinigų.

DALIA R. Viena iš svarbiausių bendrosios mokyklų programos nuostatų yra ugdyti moksleivių tautinį sąmoningumą. Kaip Jūsų mokykloje šį siekį stengiamasi įgyvendinti? Pokalbio pradžioje mergaitės, regis, teigė, kad mokyklose auklėjimas kaip toks neegzistuoja. Svarbu tik žinios.

DARIUS. Priklauso nuo mokytojų. Vienas iš etninės kultūros gali padaryti eilinę pamoką, tokią, kurią iškalbi, parašai kontrolinį ir pamiršti. O kitas, pavyzdžiui, mūsų lietuvių kalbos mokytoja Laima Kalvelienė, gali sužavėti, patraukti taip, kad imsi domėtis.

AURELIJA. Mūsų mokytoja stengiasi ne tik dalyką išdėstyti. Kartais pasiūlo paklausti dainų, bet mes būnam jau tokie pavargę, kad, atrodo, – pareisi namo, krisi į lovą ir tik miegosi, miegosi...

DALIA R. Taip, viena iš rimčiausių šiandienos moksleivijos problemų – pernelyg dideli krūviai.

DAINIUS R. Ar tai psichologinis nuovargis, ar fizinis? Man atrodo, kad per mažai krūviai...

DALIA R. Na ne, ne per mažai. Gal žmogus per pastaruosius, sakykim, 20 metų pasidarė protingesnis? Prisimink savo mokyklinį krūvį. Prisimink, kaip ir kiek Tu mokeisi, ir palygink, kiek ir ką mokosi jie.

IGNAS. Mano gimnazijoje nėra etninės kultūros dalyko. Nežinau, kodėl. Galbūt pačioms mokytojoms tai neįdomu. Pas mus vienintelė pamoka, per kurią šiek tiek ieškoma sąsajų su etnine kultūra, yra lotynų kalbos pamoka. Ją dėsto labai gera, daug kuo besidominti mokytoja. Tai ji bando atkreipti mūsų dėmesį į lotynų ir lietuvių kalbos panašumus. Tai jau šiek tiek tautinio sąmoningumo ugdymas.

DALIA R. O lietuvių kalba ir literatūra, o geografija, matematika? Net matematiką dėstant galima įvesti mokinius į etninės kultūros lauką, pavyzdžiui, bent šiek tiek supažindinant su skaičių simbolika.

IGNAS. Niekada taip nebūna.

DALIA R. Kaip Jūs suprantate, kas yra etninė kultūra?

DARIUS. Etninė kultūra yra tai, ką tauta turi sukaupusi per amžius ir dar tebekaupia. kažkas liks ir iš mūsų gyvenimų, o ateinančios kartos mokysis.

DALIA R. Ar tai, kuo mes šiandien gyvenam, yra etninė kultūra?

NAGLIS. Šiandieną gal ir neatrodo, kad tai yra etninė kultūra, bet po kokių 50-ies metų šiandienos kultūra atrodys kaip visos kultūros dalis.

DALIA R. Bet jei ir šiandieną mes esam etnosas, lietuviai, vadinasi, gyvenam tuo, ką turime pasiėmę iš praeities, ir tuo, ką dabar sukuriame, ką keičiame. Taigi atrodytų, kad etninė kultūra egzistuoja kiekvieną akimirką, kol yra etnosas, ir kiekvieną akimirką ji vis tokia pati, kaip kartais atrodo, bet ir kita, ką jau sunkiau pastebėti per trumpą laiką.

DAINIUS R. Pavyzdžiui, kalba. Jeigu kalbam nelietuviškai, tai kaip? Rusiškai, angliškai? Bet mes kalbam lietuviškai, ir ne dėl to, kad esam lietuviai, o todėl, kad norim susišnekėti.

Va čia etninė kultūra. Sakykim, rūbai. Gerai, rūbai, kaip etninės kultūros rodiklis, seniai nuėję nuo arenos. Ne dėl to aš dėviu vienokį ar kitokį rūbą, kad noriu pasirodyti esąs lietuvis (išskyrus, žinoma, tautinio kostiumo dėvėjimą). Dėl to, kad aš taip gyvenu. Aš taip gyvenu, taip kalbu, mažiau, rengiuosi. Nėra tokio klausimo: pasaulis ar Lietuva, kaip užsikonservavęs dalykas. Yra pasaulis, o jame – daug tautų.

DALIA R. O kokia Jūsų kasdienybė?

GRETA. Mano kasdienybė – rutina. Kiekvieną dieną vis tas pat. Atsikeli – pusryčiai, mokykla, namų darbai, televizorius. Tik šeštadienis ir sekmadienis išsiskiria. Vėliau keliesi, neini į mokyklą. Šeštadienį nedarai namų darbų... Žinoma, yra atostogos, bet apskritai...

DALIA R. Būreliams ar kam kitam nelieka laiko?

GRETA. Man – ne.

DALIA R. Na, kad ir šis apsilankymas redakcijoje. Ar šiandien pamokos liks neparuoštos?

GRETA. Tai išskirtinis atvejis.

DARIUS. Tik vieną kitą kartą galima sau šį bei tą leisti. Bet dažnai susikaupia tiek darbo, jog, atrodo, netgi nerealu viską gerai padaryti.

IEVA. Jeigu ko nors labai norėsi, tai ir padarysi. Aš mokausi toje pačioje klasėje kaip ir kiti čia esantys mano draugai, bet randu laiko lankyti folkloro ansamblių, susitikti su draugais. Lankydama folkloro ansamblių, daug sužinau apie lietuvių tradicijas.

DARIUS. Kam geriau sekasi, tam lieka ir laiko. O kai kuriems reikia daugiau padirbėti. Bet vis tiek tai – tik kelių valandų skirtumas. Iš esmės, parėjus iš mokyklos jau nieko nebesinori – jokių būrelių ar dar ko nors.

AURELIJA. Jei nori kuo nors specialiai pasidomėti, surandi laiko.

IGNAS. Nors reikia labai daug mokytis, o programos perkrautos, man visuomet lieka laiko tam, kas man įdomu. Reikėtų išmokti planuoti savo darbus. Tada atsirastų daugiau laisvalaikio ir galbūt pagerės mokymosi rezultatai.

DALIA R. Viena mokytoja iš Senvagės mokyklos man pasakojo, kad, mokydamiesi žemesnėse klasėse, vaikai noriai lanko įvairiems etninės kultūros dalykams skirtus būrelius, su malonumu žaidžia, šoka, dainuoja, dažo margučius, pina sodus ar paukščiukus, audžia ir t.t. Paaugę tie patys vaikai atmeta lietuvių etninės kultūros dalyką, giliau ja nebesidomi ir net susiformuoja gana paniekiamą apie ją nuomonę. Kodėl taip atsitinka?

AURELIJA. Mažieji bendrauja tik savam būry. Paaugę atidžiau pažvelgia į pasaulį, į vyresnius už save moksleivius ir pajunta jų pašaipą. Pašaipą iškęsti sunku, ir jie prisitaiko prie bendros atmosferos. Be to, jie pradeda galvoti apie ateitį. Pradeda atsirinkti, ko jiems toje ateityje reikės, o ko – ne. Dažniausiai manoma, kad lietuviškų dainų ar šokių jiems niekada nereikės. Juk ruošiasi būti teisininkais, vadybininkais, administratoriais ir pan.

DARIUS. Mažiukams tai tik žaidimas. Vyresnieji, kaip sako Aurelija, orientuojasi labai tikslingai. Kam reikia tautosakos, jei studamas į aukštąją mokyklą laikysi matematikos, fizikos ar chemijos egzaminą? Humanitariniai dalykai nepopuliarūs. Sakoma: ką jūs veiksit su ta tautosaka? Būsit lituanis-



Pasauliui: Gimnazistai Naglis NAVAKAS, Darius RUDZINSKAS, Ignas DZEMYDA, Gintarė NARMONTAITĖ, Aurelija JUCEVIČIŪTĖ ir Ieva LOBACIŪTĖ

tai, niekuomet neturėsit pinigų ir nuolat badmiriausit. O mes būsim pasiturintys. Mažiukas nepasityčios dėl to, kad jo klasės draugas šoka ar dainuoja, nebent iš kokio rūbelio gali pasišaipyti. Vyresniųjų patyčios žiaurios. Neformaliai tokiu būdu gali būti reguliuojama daug dalykų, netgi toks, kokias knygas tau skaityti ir ar apskritai jas skaityti.

IGNAS. Taip atsitinka gal dėl to, kad nėra išugdoma meilė savo kultūrai ir tautai. Dėl to kalti tiek mokytojai, tiek tėvai.

NAGLIS. O gal dėl didelio krūvio niekas nenori po pamokų dar ir tautinius šokius šokti? Jei būtų sutvarkyta taip, kad etninės kultūros dalykais būtų užsiimama per pamokas, būtų kitaip.

DALIA R. Žinoma, tai būtų gerai. Bet iš esmės... Na, o jeigu, sakykim, DJ Saga kokį trečiadienį po pamokų su visa savo technika ir išpūdingomis šviesomis atbrazdėtų į Jūsų gimnaziją ir pasakytų: o dabar bus technovakarėlis. Juk atsirastų jėgų?

NAGLIS. Nes tai būtų įdomu.

DALIA R. Mes žinom, kad Jums tai įdomu. Bet kodėl elektroninė, negyva, fragmentiška, sumontuota muzika, monotoniškas ritmas ir begalinis triukšmas Jums įdomu, niekas kaip reikiant ir nepaaiškina. Kaip pasikeitė mūsų gyvenimo būdas, o mūsų gyvenimas ir yra kultūra plačiąja prasme, kad gyvai patiems dainuoti nebeįdomu, o psichologinis ir fizinis nuovargis šalinamas išsikraunant, sakyčiau, „išsikratant“ šokių vakarėliuose. Primena žinomą posakį: gydykis tu, nuo ko susirgai.

DARIUS. Tai yra mada. Į diskoteką kai kurie vaikšto tik dėl to, kad neišsiskirtų iš draugų.

DALIA R. Galbūt. Bet dabar madinga mokėti šokti ir klasikinius šokius. Ar tarp moksleivių, gimnazistų ši mada dar nepaplito? Juk jeigu dauguma ruošiatės studijuoti teisę ir pan., teks atsidurti pirmosiose visuomenės gretose, o tada prirėiks gerų manierų...

IGNAS. Tokius šokius šokti yra vyresniosios kartos mada. Mes turėtume kurti savo madą, ir ji neturėtų būti panaši į ankstesnę.

DALIA R. Kas tas madas kuria? Kas diktuoja nuomones? Prieš ką būna gėda ką nors veikti arba ko nors neveikti?

DARIUS. Pirmiausia televizija, apskritai žiniasklaida. O paskui jau būna gėda prieš draugus, kurie labiau persiima ta mada. Labiau atsidavę kokiai nors jaunimo madai moksleiviai sugeba iš kitų išsityčioti.

Senovėje kultūra keitėsi lėtai, žmonės vienu tradicijų laikėsi šimtus metų, ir nebuvo tokių problemų kaip dabar.

IGNAS. Kultūra buvo perimama iš kartos į kartą. O dabar ryšys tarp kartų nutrūko. Dabar mados ateina beveik tiesiogiai iš Vakarų.

DALIA R. Ar Jūs patenkinti šitokia situacija? O gal norėtumėt ką nors keisti?

DARIUS. Jeigu gventume prieš 100 metų, nieko kito, išskyrus savo tradicijas, nematytume. Bet dabar negalime užsišklęsti savo trobelėje ir nieko nematyti. Daug matydami ir žinodami, daug ir kopijuojame. Bet man gailla tautinių tradicijų. Žinau, kad jos nyksta. Negalima leisti, kad jos nunyktų.

DALIA R. O kaip jas išlaikyti?

DARIUS. Reikia, kad etninė kultūra nebūtų vaizduojama tik kaip pensininkų ar kaimiečių pasisėdėjimas. Reikėtų, kad jaunimas teigiamą nuomonę apie ją išgirstų iš savo lyderių.

DAINIUS R. Vienas dalykas, kas žmogų iš išorės supa. Kitas – kas ateina iš jo vidaus, kas jį traukia. Anksčiau, būdavo,

žmogus gimsta ir iš karto patenka į etninės kultūros prisodrintą aplinką. Dabar gi aplinka vis mažiau beturi lietuvių etninės kultūros žymių, nors mes ir matom – va čia mūsų Varpinė, čia – Gedimino pilis, Kalnų parkas... Jokioj kitoj šaly to nerasi. Bet visa kita aplinka darosi labai panaši, visur tas pat. O kitas dalykas – ko žmogus nori. Regis, tautinė kultūra persikėlė iš aplinkos į šitą vietą [Dainius pridėda ranką prie širdies]. Aš pats tautine kultūra susidomėjau būdamas 30-ies metų ir galiu pasakyti, kad nieko įdomesnio gyvenime nesu patyręs nė matęs – nei internete, nei per televizorių. Ši patirtis reiškia, kad etninė kultūra yra tikras lobynas, kurį reikia mokėti atrinkinti. Kol aš nesupratau, kad lietuvių etninė kultūra yra lobis, aš buvau durnius. Absoliučiai durnas ir aklas.

Sakote: dabar visas pasaulis prieš akis, o anksčiau žmonės jo nepažinojo. Tai yra iliuzija. Pasaulio visada pilna. Pasaulis yra tai, kas mane traukia, ką aš išsirenku iš begalės kitų dalykų. Tai, ko neišsirenku, tarkim, ir yra nepasaulis.

DARIUS. Jeigu Jūs etnine kultūra susidomėjote tik nuo 30-ies metų, tai gal ir mes, būdami 30-mečiai, rimtai ja susidomėsime? Va dabar pabandysim gyventi kaip išmanom, susipažinsim su pasaulio kultūra, tada pasimokinsim iš savo klaidų ir, būdami 30-ies, 35-erių, atrasim etninės kultūros lobyną?

DAINIUS R. Taip ir bus, neišvengiamai.

IGNAS. Drįsčiau paprieštarauti. Pažįstu daug 40-mečių, 50-mečių, kurie taip ir nepradėjo domėtis etnine kultūra. Matyt, kažkas kita jau yra užpildę nišą žmogaus širdyje.

DALIA R. Ko gimnazistai norėtų iš savo mokyklos dabar? Gerai naršyti po internetą, nieko bloga pažinti pasaulį, netgi sakyčiau, būtinai reikia jį pažinti, bet ko jūs norėtumėt dabar? Kiek supratau, etninė kultūra į dalykus neintegruojama, gilesnių papročių, tradicijų, tautosakos studijų mokyklose, matyt, irgi reta...

DAINIUS R. Aš bent jau turiu kuo pasiteisinti. Buvo Tarybų Sąjunga. Visa, kas lietuviška, buvo slepiama. Kurį laiką žinios apie lietuvių etninę kultūrą į mano akiratį tiesiog negalėjo patekti. O dabar kuo būtų galima pasiteisinti?

DALIA R. Jūsų gyvenimą kol kas sudaro šeima ir mokykla. Ką etninės kultūros jausmui sustiprinti gaunate iš šeimos? Kuo galėtumėt pasididžiuoti prieš svetimšalį svečių? O gal šeimoje vyrauja pasaulinė aplinka, pasaulinis, savitumo neturintis mąstymas, „babbės“, kurių kuo daugiau, tuo geriau?

DARIUS. Kaip kurioj šeimoj.

NAGLIS. Pažįstu tokių šeimų, kurioms iš tikrųjų rūpi tik „babbės“, dar – kad vaikai turėtų maisto, ir viskas. Kam ta kultūra? Giriasi – nusipirkau naują kompiuterį, madingą palatą, modernų paveikslą. Tik neaišku, kuria puse jį kabinti...

DALIA R. Tai taip pat kultūra. Tų žmonių kultūra.

NAGLIS. Bet tai dabartinė kultūra. O vadinamąją etninę kultūrą, su senu pagrindu, retoje šeimoje pajusi.

DARIUS. O kai kuriose šeimose išvis nieko! Kiek gali pabendrauti per pusryčius? Skubėdamas išėini į mokyklą. Grįžęs sėdi ruošti pamokų. Tavęs niekas neturi trukdyti, nes tu ruošsi pamokas. Baigęs ruošti pamokas, prisėdi prie „teliko“. Tavęs niekas negali trukdyti, nes tu žiūri įdomų filmą. O pas-kui eini miegoti. Viskas. Nėra laiko tam „kažkam“ gauti.

AURELIJA. Ir mūsų šeimoje panašiai. Visi rytą skubėdami išeinam, grįžtam skirtingu laiku. Tėvai paprastai būna jau pavar-

gę. Tik nelįsk prie jų, – pasikalbėsime vėliau. Dažniausiai tik kokią valandėlę savaitgalį, kai kur nors išvažiuoji kartu pabūti, gali pasikalbėti. Atrodo, – viena šeima, o gyvenam visi tarsi atskirai.

GINTARĖ. Ir mano šeimoje taip pat. Aš jau dabar pastebiu, kad mūsų šeimos nariai vis labiau tolsta vienas nuo kito. Kai ilgesniam laikui susiburiam, tai nebėra apie ką šnekėti ir nebeįdomu. „Nori valgyti?“ „Taip“. „Nori gerti?“ „Taip“. „Iš-eini?“ „Taip.“

DARIUS. Šeimose nėra poreikio šnekėtis etninės kultūros temomis. Apskritai, kas ką nors specifiškai etniško šeimoje turi? Paveikslai – modernių, garsių menininkų. O etninei kultūrai tarsi savaime priskiriamą meną kuria paprasti žmogeliai. Jie nemadingi.

DALIA R. Bet kodėl mes apie etninę kultūrą kalbam dažniausiai tik kaip apie daiktus? Beje, mano supratimu, etninės kultūros meilę demonstruoti kokiais nors specifiškai kaimiškais daiktais man atrodo nebūtina. O tautiniai rankšluosčiai, rodantys patriotizmą jausmais žodžiais iš himno ar Maironio eilučių? Man tai atrodo naivu ir dirbtina. Ne tai yra esmė.

DARIUS. Aš ir nesakau, kad visas sienas tokiais rankšluosčiais reikia nukabinėti...

DALIA R. Na, jei pats esi kūrėjas, ar tavo mama, senelis, dėdė... Tada namuose savaime atsiras įdomių daiktelių. Aš kaip relikviją saugau senelio padirbtą kryželį, dar – senelės dovanotas kelias lovatieses. Bet tai susiję su mano asmeniniais išgyvenimais, mūsų šeimos atmintim. Tai nėra dirbtina.

AURELIJA. Mūsų šeimoje taip pat kai kas saugoma. Tik per didžiąsias šventes, per Kalėdas ir Velykas mes stalą užtiesiam baltomis močiutės staltiesėmis. Per kitas šventes tiesiam paprastesnes.

DALIA R. Na taip. Tai labai suprantama. Dainiau, o kokią gėdą sakeisi esąs patyręs, kai prisiejo kartą reprezentuoti lietuviybę?

DAINIUS R. Dėl dainų. Aš lankiau akademinį chorą. Kartą buvo susitikimas su tokiu Sibiro rusų folkloriniu ansambliu. Jie mums padainavo rusų liaudies dainų ir sako: na, o jūs? Keletą daugiau mažiau žinomų liaudies dainų padainavome, tačiau jos toli gražu neatsvėrė jų repertuaro...

DALIA R. Regis, kiekvienas žmogus bent kartą per savo gyvenimą pakliūna į tokią bėdą. Svetimšaliams įdomu pažinti tos šalies, kurioje jie lankosi, savitumą.

DAINIUS R. Esmė ta. Kadangi, sakykim, airiai įdomūs patys sau, tai ir kiti domisi airiais. Jeigu lietuviai rastų savyje įdomumo *būti*, tai daugiau nieko ir nereikėtų. Tik toks klausimas: kodėl neįdomu *būti* lietuviu? Na, man įdomu. Norėjau pasakyti, kad posakis „ne madoj“ tą ir reiškia: neįdomu būti lietuviu.

AURELIJA. Gal ne neįdomu, o kas kita? Va, žmonės sako: kodėl negimiau kokių nors Afrikoj, nereikėtų man dabar vaikščioti sušalusiam...

DAINIUS R. Bet taip nepasakys suomis. Ten dar šalčiau, bet jie mėgaujasi savo klimato ypatybėmis – pas juos populiariau žiemos sportas, suomiškos pirtys, jie grožisi savo žiemos vaizdais ir visai nesigaili, kad šalta.

DARIUS. Priėjome prie to, kad, ko gero, esmė – žinių trūkumas, nemokėjimas nei dainuoti, nei šokti. Juk visada norisi parodyti tai, ką gerai išmanai. O etninės kultūros neišmanom, todėl ir užsieniečiams nedrįstam apie ją užsiminti.

DAINIUS. Neišmanom, nes nesidomim.

IGNAS. Etninė jausena turi būti mūsų širdyse, visa kita iš jos ir turėtų kilti. Kitaip kultūra pajungiama kultūrai, o ne žmogui.

DALIA R. Be šeimos, be mokyklos, yra dar gatvė, visuomenė su savo žiniasklaida, klubais, renginiais... Ko jūs galite pasisemti iš jų?

NAGLIS. Klubuose ir diskotekose nieko etnokultūriško negalima tikėtis. Ten sutiksi tik DJ sagas, meškas ir kitus.

DAINIUS R. Buvau kartą kažkokiam technovakarėlyje Profsajungų rūmuose. Viršutinėj salėj rodė videoklipą. Tas klipas – taigi gryna etnokultūra. Senoviška aplinka, pilys... Nors neaišku, kieno – lietuvių, vokiečių, anglų? Bet tai buvo etnokultūra. Vienareikšmiškai. Dėl to, kad tos pilys – praeitis. Germanų ar keltų ji vienokia, mūsų ar kitų tautų – kitokia. Nuo praeities niekur nedingsi. Kad ir koks ritmas būtų, kad ir kokie aparatai (visa tai paviršius), esmė ta pati – grįžtame į praeitį.

DALIA R. O knygos?

DARIUS. Etninė kultūra reikėtų domėtis ne iš knygų.

DALIA R. Iš šeimos – nieko, iš mokyklos – nieko, iš draugų, gatvės, klubų – taip pat nieko. Tai iš kur?

NAGLIS. Pirmiausia turėtume patys prisiversti senelių, tėvų, kitų žmonių klausinėti apie etninės kultūros dalykus, prisiversti kalbėtis su jais apie tai.

DALIA R. Dar organizuojami įvairūs masiniai renginiai, dažniausiai kalendorinių švenčių progomis. Ar jie jums patrauklūs?

GRETA. Man tokie renginiai patinka. Jie išlaiko lietuvišką dvasią.

DARIUS. Man irgi įdomu. Bet ar tik nebūsime čia susirinkę visi bendraminėčiai? Tarp mūsų nėra tų, kurie pasakytų, kad jiems visiškai neįdomu, kad jie nekenčia etninės kultūros ar ją bjaurisi.

DALIA R. Bet jūs žinot, kokia apskritai atmosfera vyrauja tarp moksleivių?

IGNAS. Dauguma mano draugų mano, kad lietuviškos šventės yra neįdomios, nepatrauklios, nešiuolaikiškos. Todėl šiuolaikiškumo ieško kitų tautų, kitų kultūrų suformuotose šventėse. Pavyzdžiui, per Vėlines švęsdami Halloweeną. Kodėl mūsų šventės nesugebėjo modernizuotis, keistis atitinkamai žmonių poreikiams? O Halloweenas sugebėjo prisitaikyti, duoti žmonėms tai, ko jiems reikėjo.

NAGLIS. Vyksta ta šventė... Man ji nemiela. Bet vėl klausimas: o kodėl lietuviškos šventės neišėjo į pasaulį?

DALIA R. Nestipri tauta? Nestiprios šventės?

AURELIJA. Mes jų nepalaikom.

IEVA. O gal niekas iš svetur jomis nesidomi?

DALIA R. Tai kad svetur, atrodo, domisi. Žinoma, tie, kurie apskritai kuo nors domisi. Bet daug tokių eilinių piliečių, sakykim, anglų, kuriems jau Vokietija – Tolimieji Rytai, anot V. Čiubrinsko.

NAGLIS. Palyginti su kitomis tautomis, anglai visą laiką buvo labiau užsisklendę. Jų akiratis visą laiką buvo ganėtinai siauras, nes gyvena saloje, patys vieni. Jie tik prancūzus gerai pažįsta, nes laiko juos priešais. Lietuviai žymiai labiau išprusę. Už amerikiečius – taip pat.

IGNAS. Dauguma mūsų nacionalinių švenčių yra liūdnos.

Prisiminkim, ką rodo per šventes televizija. Nuolat reikia prisiminti sunkų tautos kelią į nepriklausomybę, tuos sunkumus reikia paminėti. Nesistengiama, kad būtų linksma. Nepabrėžiama, kuo reikia džiaugtis.

DALIA R. Jūsų nuomone, reikėtų keisti akcentus? Kalbėti ne apie tai, kaip mes vargom prie caro ar prie sovietinės rusų valdžios, o apie tai, kokie mes šaunūs, stiprūs, kad atkūrėm savo valstybę? Būtent todėl mes šokam ir dainuojam.

IGNAS. Taip.

NAGLIS. Galėtume švęsti liūdnei ir paslapčia, jei būtume likę SSRS sudėtyje.

IGNAS. Dabar bene visai nešvenčiam.

DALIA R. Atrodo, yra susiformavusi kone visuotinė nuomonė – nacionalines šventes švenčiame ne taip, kaip derėtų. Bet šiaip jau yra ir linksmų švenčių, pavyzdžiui, Joninės. Ar moksleiviai jas švenčia?

NAGLIS. Pradedą švęsti, savo iniciatyva, su draugais. Bet mokyklos veikloje tai neatsispindi, nes vasara.

IGNAS. Dauguma lietuviškų švenčių yra šeimos šventės. Bet tarp jaunimo randasi tendencija nemylėti savo tėvų, savo šeimos. Tarp tėvų ir vaikų randasi tam tikras šaltumas. Gal tai ir yra viena iš priežasčių, dėl kurios lietuviškos senos tradicijos vaikams neperduodamos, šventės nešvenčiamos?

GRETA. Manyčiau, kad netgi didžiųjų savo švenčių, Kalėdų, Velykų, nemokame švęsti. Pažiūrėkim, kaip viskas vyksta. Pirmiausia visa šeima važiuoja į „Maximą“ apsipirkti. Priskrauna didžiausius vežimus maisto produktų, parvažiuoja namo, prisigamina daug įvairiausių valgių ir valgo. Prisivalgo, ir viskas. Tai ir vadinasi šventė. Taip elgiamasi daugelyje šeimų. Mano supratimu, tai dar ne šventė.

DARIUS. O kaip reikėtų švęsti, kad būtų linksma ir įdomu?

GRETA. Būtų galima nueiti į teatrą ar kur nors kitur, – juk renginių per šias šventes netrūksta. Galima visiems kartu išeiti pasivaikščioti. Per šventę užtektų susėsti prie stalo iškilmingesnių pietų ar vakarienės, o likusį laiką reikėtų skirti arba pasižmonėjimui, arba parodai, koncertui...

DALIA R. Kaip mes galėtume apibendrinti visa tai, apie ką šnekėjome? Jūs turite teisę į pilnavertį gyvenimą, vadinaisi, galite išsakyti visus kritinius pastebėjimus, viltis ir norus.

DAINIUS R. Pabambėti lengva. Reikėtų racionalių pasiūlymų.

IGNAS. Aš manau, kad reikia keisti žmonių suvokimą, ugdyti tiek jaunimo, tiek vyresniųjų nacionalinį jausmą.

IEVA. Reikia, kad mokyklose būtų skatinama domėtis savo tauta ir jos kultūra. Etninė kultūra galėtų būti įtraukta į programą kaip privalomas dalykas. Tada iš pradžių visi turėtų mokytis iš reikalo, o paskui gal ir iš tikrųjų susidomėtų.

DARIUS. Bet etninės kultūros pamoka neturėtų vykti po visų kitų pamokų, kai mes jau būname nuvargę. Be to, šioje pamokoje balus reikėtų nusipelnyti, neturėtų užtekti vien pašnekesio.

GINTARĖ. Aš manau, kad reikia išmanyti savo tautos praeitį, bet ji neturėtų būti mums kišama senų mokytojų ar profesorių. Mūsų amžiaus jaunimui apie tai pasakoti turėtų jaunesni žmonės, ir tokie, kuriuos mes vertiname. Pavyzdžiui, jei tas pačias tiesas išsakytų koks nors garsus dainininkas, jos atrodytų mums žymiai reikšmingesnės.

DAINIUS R. Nuomonę pripažįstu, bet nesutinku – dažnai vaikai lengviau bendrauja su seneliais negu su tėvais.

IGNAS. Pavyzdžiui, – aš.

DALIA R. Su seneliais vaikus sieja giminystės ryšiai, o mokytojai jiems svetimi žmonės.

DARIUS. Priklauso nuo to, kokie mokytojai. Vyresnio amžiaus mokytojai dažnai tiesiog demonstruoja, kiek daug jie žino, o mokinius niekina. Užsisiklėndžia ir tik dėsto savo tiesas. Niekada neišklausys mokinio, nepasiginčys su juo. Bet kokią priešingą nuomonę jie iš karto paneigia, ir viskas.

DAINIUS R. Bet „marazmatikų“ ir jaunų yra.

NAGLIS. Amžius gal ir negali būti kriterijus, ar mokytojas gali dėstyti etninę kultūrą. Bet kad tik nebūtų be atodairos grūdama, kaip kad reklama. Žiūri žiūri, ir „užknisa“, – galvoji: niekada to daikto nepirksiu. Tai ir čia tas pat. Psichologija tokia: jei per prievartą grūda, vadinasi – nereikia.

DALIA R. Bet mokykloje dauguma dalykų yra privalomi. Pavyzdžiui, anglų kalba. Ar galite jus pasirinkti, mokytis jums matematikos, fizikos, ar ne? Negalite.

DARIUS. Ne per seniausiai anglų kalba buvo laikoma svarbesne net už lietuvių kalbą.

NAGLIS. Dabar jau lyg ir susigriebė. Daugiau dėmesio skiriama lietuvių kalbai. O anksčiau anglų kalba buvo viskas! Pagal anglų kalbos pažymius mes ir į gimnaziją patekom.

AURELIJA. Todėl, kad manoma taip: Lietuvoje jūs nieko nenuveiksite, reikės išvažiuoti, o išvažiavę nieko nenuveiksite be anglų kalbos.

DAINIUS R. Ir kad išvažiuotumėt kuo greičiau!..

AURELIJA. Na taip...

DAINIUS R. Kaip inkubatorius! Užauginai viščiuką – ir... valiai!

DALIA R. O tie, kurie pasilieka – pikti, suirzę, agresyvūs, jaučiasi lyg būtų išmesti už borto.

NAGLIS. Dėl dalykų brukimo turbūt mes mokyklos ir nemėgstam.

DARIUS. Aš nesu atsiribojęs nuo mokyklos, ir vis dėlto mokykla nėra košmaras, nors ir pasitaiko nemėgstamų pamokų (žinoma, yra ir tokių, kurių lauki). Labai daug priklauso nuo mokytojo.

DALIA R. Na, o kodėl gi jauni gabūs žmonės nenori dirbti mokyklose mokytojais?

NAGLIS. Maži atlyginimai.

DALIA R. Bet dažniausiai sakoma, kad dabartiniai mokiniai iš proto mokytojus gali išvesti...

NAGLIS. Jei įdomiai dėstys, niekas jų iš proto neves. Bet jei nepatiks, gali ir išvesti.

DALIA R. Vis dėlto, manyčiau, ne dėl pinigų niekas nenori dirbti mokykloje. Mums taip pat mažai moka, o vis tiek dirbam mėgstamą savo darbą!

DAINIUS R. Pinigai yra iliuzija. Jie gali ne tik išlaisvinti, bet ir pavergti.

IGNAS. Aš norėčiau, kad etninė kultūra būtų integruota į televizijos jaunimo laidas. Kol kas tokios laidos skiriamos vyresniesiems.

IEVA. Jeigu mums pasakys: mokinkitės, domėkitės etninės kultūros praeitimi, – gal kada nors pravers, niekas nesimokins ir nesidomės.

DARIUS. Reikia parodyti ir įrodyti jos reikšmę. Nes dabar daugumai neaišku, kam jos reikia. Ir be jos galima gyventi.

AURELIJA. Išvažiuoti į kitą šalį ir joje pagyventi gal ir neblogai. Gali palyginti. Štai grįžta pabuvoję kitose šalyse žmonės į Lietuvą ir sako: „Viešpatie, kaip čia gera!“ Niekaip nesuprantu, kas čia pas mus gera.

DARIUS. Gerai, jei išvažiuoja užsidirbti pinigų ir grįžta. Bet daug kas išvažiuoja visam laikui.

DAINIUS R. Retai kada būna taip, kad išvažiavę užsidirba pinigų ir grįžta prie ankstesnio gyvenimo. Jei penkerius metus pagyvensi dėl pinigų, tai ir vėliau jau dėl jų gyvensi. Žmogus pradeda kitaip gyventi, jis keičiasi. Penkerius metus vien dėl pinigų gyvenęs žmogus jau kitas žmogus nei buvo anksčiau.

AURELIJA. O dažnas mano ir taip: kas iš to, kad grįšiu į Lietuvą ir būsiu bedarbis...

DARIUS. Vėl grįžtame prie sunkios ekonominės būklės... Tiesą pasakius, o kodėl specialiai jaunimui neleidžiami įdomios formos periodiniai leidiniai, kuriuose, tarp populiarių temų, būtų pateikiama ir etninės kultūros medžiagos?

GRETA. Būtų galima išleisti diską, kompiuterinių žaidimų, kuriuose veiksmas vyktų Lietuvoje, kuriuose būtų lietuviški vaizdai, senovės ar dabartiniai, lietuviškos realijos. Tiesa, keli tokie žaidimai yra, bet nelabai vykę.

DAINIUS R. Čia tai gera mintis!

DARIUS. Kol kas kopijuojami užsienietiški žaidimai. O reikia daryti savo, reikia padaryti taip, kad kiti mus kopijuotų.

DALIA R. Dariaus didelės ambicijos. Kaip manot, ar, turėdami omeny, ką mes kalbėjome, galėtume patys bent šiek tiek pakeisti dabartinę situaciją?

VISI. Nelabai...

IEVA. Na, nebent klasių lyderiai imtųsi kokios nors veiklos etninės kultūros labui...

DARIUS. Tik savo paties situaciją galima bandyti keisti. Tik per save. Na, nebent dar gerą draugą galima palenkti į savo pusę. Štai ir viskas.

Parengė Dalia RASTENIENĖ

Ethnic culture at school and in everyday life. Ideas of the pupils of High School

Members of editorial staff Dalia Rasteniėnė and Dainius Razauskas, fifteen years old pupils of the Žvėrynas High School and Ignas Dzemida, somewhat elder pupil of High School „Žemyna” and coordinator of Youth Centre of the Present History debated an issue on ethnic culture. To the opinion of the pupils ethnic culture as a obligatory subject ought to be taught at school among other subjects since schoolchildren are not able to take part in any kind of activities after their lessons because of high charges in classroom. As to the propagation of ethnic culture it should be popularized in a very diplomatic way since it is not necessary and it is not meant to be a lack in everyday life. It is noteworthy that young people expressed their criticism with regard to advocating and celebrating calendar festivals. They admitted that these festivals are not celebrated in a proper way. Calendar festivals are characteristic of lots of purchases and much food served on tables with far less attention drawn to the sphere of spirituality – a bad habit of leaving it apart exists.